

a keresztyén, mint a Mózes hitű lakosságra nézve. Összefüggésben van a közigazgatási feladatok lelkiismeretes teljesítése a népgondozás terén. Ennek a népnek ellensége volt a birtokrendezés, mely természetes fekvőségeitől fosztotta meg. Ellensége az erdő, mely nem ad neki munkát. Ellensége a vad, mely a vetését pusztítja; a pálinka mely nyomorba kergeti. Sokfelé kell tehát nyúlni annak, aki ott segíteni akar. Nem mellőzheti az iskolákat sem, mert az értelem fegyelmezése nélkül nincs lábra állított nép. A közoktatási kormány nem is zárkózott el a fölmerült szükségletek elől. Számos népiskolát állított és most folyamatban van huszonöt iskolának az építése. Nem jut mindenüvé államiskola, mert a költségvetés még mindig szűk határok közt mozog, de a jóindulat, hogy a nép lábra állításánál az állami iskola is komoly feladatokat teljesítsen, valóban nem hiányzik.

RÉZ MIHÁLY

Magyar fajpolitika

Budapest, 1905, Kilián Frigyes. 23–46.

Réz Mihály (1878–1921) közjogász, az eperjesi jogakadémia és a kolozsvári egyetem tanára. A konzervativizmusba forduló liberalizmus egyik reprezentánsa, Tisza István Munkapártjának támogatója, a „magyar szupremácia”, a nemzetiségek feletti uralom minden áron való fenntartásának teoretikusa.

A századfordulón folyó közéleti viták egyik markáns iránya a kultúrkritika volt. Magyarországon a kultúra ekkor vált tőkés vállalkozássá, a magas kultúra mellett megjelentek a tömegkulturális termékek is. Mindez ráirányította a politikai gondolkodásbeli irányzatok figyelmét a kultúra politikai jelentőségére, a tömegpárti stratégia szerves részévé vált a kulturális egyletek, szervezetek működtetése. Ezt a szemléletbeli előfeltevést tükrözi a Réz Mihálytól választott szövegrészlet is.

Mai felsőbb oktatásunkból a kulturális munkásság intenzivitása hiányzik s a bukások statisztikája megdöbbentő képet mutat. Ha a kultúra fegyver, e fegyvert meg kell szereznünk, s ha a támadás ellenünk kulturális eszközökkel indítatik, akkor ugyanazon a joron, amellyel az általános katonakötelezettséget megállapítottuk, a kulturális védkötelezettség elvét is ki kell mondanunk. Mert semmivel sem kisebb a veszedelem, mely minket ezen oldalról fenyeget. Mai felsőbb oktatási rendszerünk célhoz nem vezet. Az egyetemen az előadások egyszerű meghallgatásának passzív szerepe a komoly munkára vágyókat ki nem elégítheti, s a szórakozás ezer féle kísértéseivel szemben az ingadozóknak nem nyújt semmi támaszt. Pedig támaszt kell nyújtania az ifjúság számára, hogy az teljesíthesse komoly kötelességeit. A mai rendszer tehát mellőzendő s behozandó a felelős és önképzés aktív rendszere. [...]

Abban az országban, melynek intelligenciájában túlnyomó a jogász elem, melyben a kultúra politikai fontossággal bír; abban az országban, melynek tisztviselőire egy nagyszabású fajpolitika nagy feladatai hárulnak: a tankötelezettség elve elsőrendű fontosságú. Szükséges ez kulturális szempontból, szükséges ennél fogva nemzetiségi szempontból is. Mert a kulturális felsőbbtség fogja megadni fajunknak a szupremáciát, melyet nem erőnkre, hanem szellemi felsőbbségünkre kell alapítanunk, ha ideális esz-közökkel akarjuk a jövőendő Magyarország egységét megalapítani.

Ha ez a kultúra erős lesz, könnyű lesz eljuttatni azt az ország idegen rétegeibe is, s ha bővében lesznek s magas kulturális képzettséggel bírnak a magyar intelligencia vezető elemei: könnyű lesz mindenütt megadni nekik a domináló szerepet. Addig is igyekeznünk kell terjesztetni ezt a kultúrát, terjesztetni különösen a nemzetiségektől lakott városainkban. A nemzet kulturális kiválóságainak az lenne a feladata, hogy ismertessék s szeretessék meg velük a magyar kultúrát. Rázzák fel érzéketlenségükből, vonják ki elszigeteltségük-ből a nemzetiségek intelligensebb elemeit s értessék meg velük, hogy nem brutális erő az, mely a magyar állam egységében minden széthúzó törekvéssel szemben áll, hanem egy mély érzelmekből fakadó, nemes idealizmus szenvedés teljes hosszú harcainak eredménye, melyet megdönteni csak a mi pusztulásunk árán lehet. Az érzelmek közössége a legerősebb kapocs s az érzelmek közösségéhez a legelső lépés, ha igyekeznünk megérteni – rokonszenvezve érteni meg egymás érzelmeit. A magyar kormány feladata pedig az lenne, hogy segítse a nemzetiségi városok magyar sajtóját s igyekezzék azt tehetséges egyénnel és megbízható információkkal egyaránt segíteni, a kormány képviselőinek pedig e sajtó támogatását politikai kötelességévé tegye. Második feladata a kormánynak az, hogy eszközöljön ki a parlamenttől egy olyan – nagyobb szabású – szubvenciót, mely a nemzetiségi városokban egy kifogástalan magyar szintársulat szereplését lehetővé tegye, s mely szintársulatot a többi vidéki fölé, oly színvonalra emelje, mely a magyar kultúra méltóságának megfelel. Ha helyes előmozdítani az internacionális jellegű opera céljait, – s ennek helyességét kétségbe nem vonom – még helyesebb ennek a nemzeti hivatású szintársulatnak céljaira hozni áldozatot. És ha helyes a nemzet külső képviseletében a fényes reprezentációra megszavazni a kellő kiadásokat, épp olyan helyes az ennél a kérdésnél, ahol szintűgy a magyar nemzet méltósága az, amit reprezentálni kell. [...]

A politikai nézetkülönbségek harca közepette érintetlenül áll két dolog elismert igazsága. Az egyik az, hogy úgy a (politikai fegyverekkel, nyíltan vívott) közjogi harcban, mint a (gazdasági fegyverekkel, alattomban tusakodó) nemzetiségi küzdelemben, a magyar középosztály pótolhatatlan. A másik elismert igazság pedig az, hogy ennek az osztálynak gazdasági ereje napról-napra hanyatlik. Minél inkább nyilvánul e két tény valósága, annál nyilvánvalóbb lesz a jelenlegi gazdasági helyzetnek és jövőendő politikai föladatainknak progresszív ellentétessége. De annál világosabb a cél, és annál világosabbak az eszközök, melyekkel a célt elérhetjük. A cél csak az lehet, hogy ez osztály gazdasági erejét megszilárdítsuk; az eszköz pedig csak olyan, amelyet nem az osztályérdek, hanem a nemzeti eszme jelöl meg. Az osztályérdek jogot kíván. A nemzeti eszme kötelességet parancsol. [...]

Ha valóban szükségünk van a nemzetiségi terjeszkedés ellen egy erős védőgátra, ha

valóban szükség van a vármegyei autonómiának – a nobile officium segítségével – újra fölélesztésére, és ha már valahára szükség volna egy hathatós politikai akcióra: mindezek csak egy gazdaságilag erős birtokos osztály segítségével vihetők keresztül. És hogyha szükség van a hadsereg magyar szellemének fölkeltésére s egy magyar iparos- és kereskedő osztály létesítésére: akkor is csak ez a rendszabály fogja megteremteni azt, amire eddig minden buzdítgatás eredménytelen volt. Pedig nemcsak azért szükséges ez az osztály, hogy ezt a gazdasági missiót teljesítse, hanem szükséges azért is, hogy a nemzeti eszmének jövőre a birtokos osztályon kívül is erős támasztékot teremtsünk, hogy azt az eszmét ennek az osztálynak a gyöngülése jövőre ne veszélyeztesse. [...]

Szükséges, hogy az alsó néposztálynak nemzetiségi része elszakítassék az izgatóktól s azoknak üres frázisaival szemben a magyar állam reális támogatását érezze. Ez elemeknek idegenkedése amúgy is inkább osztálygyűlölet s eltompul ez az idegenkedés is, mihelyt az osztálygyűlöletnek éle vétetik. A kilátásban levő adóreform is már enyhítené azt a nyomást, melyet az állam rájuk is szükségképpen gyakorol. A munkásoknak a segítőpénztár révén való szervezkedése pedig alkalmas arra, hogy messzemenő szociális reformok kivívására az alsóbb néposztály – nemzetiségi különbség nélkül – egységesen tömöríttessék. Az oláh szocialistáknak a nemzetiségi izgatók ellen való kifakadásaiban oly tünet nyilvánul, mely messzemenő következtetésekre jogosít. Különös figyelmet érdemel szociális tekintetben az a körülmény, hogy Magyarországon a városi gyári munkások száma elenyésző csekély s így a szociális kérdés tulajdonképpen a mezőgazdasági munkások helyzetének kérdése. [...]

A nemzeti politika érdeke az, hogy az alsóbb néposztály csak akkor bocsátassék be az alkotmány sáncaiba, midőn elveszítette minden nemzetellenes tendenciáját annak minden rétege. Hogy ezt a tendenciát elveszítse, arra való minden szociális politika.

Az államnak pedig a nép sorsán kell könnyítenie s ezzel a magyar állameszmének visszanyerheti. Mert nem jog kell a népnek, hanem kenyér.

THOROCZKAY VIKTOR

Magyar állam és nemzetiségei

Budapest, 1896, Pesti Könyvnyomda. 130–135., 139–143., 145–148.

Thoroczkay Viktor, torockó-szentgyörgyi báró (1860 – Budapest, 1939. március 27.) politikus. 1885-ben Bánffy Dezső Beszterce-Naszód vármegye főispánjának titkára volt. Később a Főrendi ház titkáráként tevékenykedett. 1889–1901 között Hódmezővásárhely főispáni tisztét és a megyei gazdasági Egyesület elnöki posztját töltötte be. 1905-től a Függetlenségi Párt színeiben több cikluson át országgyűlési képviselő volt. Torda-Aranyos vármegye főispáni székéből vonult nyugalmomba. Nemzetiségi kérdéssel foglalkozott.